



ԲԱՐՈՅՈՒԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԱՐՈՒՍԱԳԻՏՈՒԿԱՆ

ԻՐ. ՅԱՐԻ 1908

Տարեկան 15 ֆր. ոսկի — 6 ռբ.:
Վեցամսեայ՝ 8 ֆր. ոսկի — 3 ռբ.:
Մեկ թիւ կ'արժէ 1-50 ֆր. — 70 կ.:

ԹԻԻ 12 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ



ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՎԵՅԱՓԱՌ ԿԱՅՍԵՐ ԳԱՅԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Ա Դ Ա Մ Ա Ն Դ Ե Ա Տ Յ Ո Ւ Ե Լ Ե Ա Ն Ը

1848—1908



Ովանդակ Աստորիոյ պետութեան մէջ խճողուած քաղմաթիւ ազգութիւններն եռանդուն միցման մէջ էին, ամբողջ տարւանս ընթացքին մէջ, իրենց անկեղծ եւ առաւելապէս Ռդիփսիսիւսն սէրը յայտնելու իրենց 78ամեայ՝ ալեգարդ Հօր եւ Վեհափառ Կայսեր՝ գահակալութեան 60ամեայ Աղամանդեայ յոբելեանի առթիւ: Եստ Նազուաղէպ երեւոյթ կ'ընծայէին յոբելեան տարւանս ընթացքին մէջ, ի պատիւ Եորին Վեհափառութեան կատարուած հանդիսութիւններու եւ ցոյցերու յօրինուածական վայելուչ կարգը, ոչ միայն քանակութեան այլ մանաւանդ որպիսութեան տեսակէտէ: Եզական դէպքն մին էր յիշատի, որ յանձնուեցաւ պատմութեան՝ ոսկեքանդակ դրոշ-

մելու իւր լայնածաւալ էջերու մէջ, յօրինակ եւ ի մշտնջենաւոր յիշատակ ապագայ մարդկային ընդհանուր սերնդեան, ի պատիւ եւ ի պարծանս Վեհափառ Կայսեր եւ Նազուաղէպ ազգերուն: Հազուադէպ էր յոբելեանս, ոչ անոր համար որովհետեւ քարծր իշխանութեան մը 60 տարւան պատկառելի միջոցը բոլորելուն ցոյց մըն էր եւ ոչ ալ անոր համար որ իբր թէ արհիւնածարաւ գէն ի ձեռին ազգեր խոնարհեցուցած եւ երկերներ աշխարհակալած է իւր գաւազանին ներքեւ, որուն սարսափն ըսենք թէ կեդ-

ծաւոր ձեւակերպութեանց դուռ քացած է. այլ անոր համար, որովհետեւ իւր հպատակ ըլլոր՝ նոյն իսկ տօգոյ ազգաց սրտին մէջ անձնապէս որդիական անկեղծ սէր մը յաջողած է ստեղծել: Այս սիրոյ գրասականն՝ յորելեան տարուոյս սկզբէն մինչեւ վերջ՝ ամէն հարաւոր միջոցներով յայտնել ջանաց ամէն ազգ իւր ամէն մէկ դասակարգով. իւրաքանչիւրն իւր մտաւոր հանձնարը փորձեց այնպիսի եզական միջոցներով յայտնել իւր սէրն որուն մէջ գերակշռէ մասնատրապէս որդիական սիրոյ



ԿԱՅՍԵՐ ՆՈՐԱԳՈՅՍ ՊԱՏԿԵՐԸ

նկարագրի վառվռուն դրօշը: Պարզ ըսենք. անոր համար, վասն զի յորելեանս ամբողջ պետութեան՝ իբրեւ գերդաստանի մը մէջ ընտանեկան գողտրիկ քնաւորութիւնը կը կրէր. ամէն անհատ, ինչպէս որ սովոր է Հայր անուանելու Նորին Վեհափառութիւնը, նոյնպէս ալ իբրեւ Հօր (Landvater) յորելեանը տօնեց այս պատմական հանդէսով: Միով քանի 1908 տարին քարոյական, խորհրդական գիւտերու մրցման տարի էր Աւստրիոյ հպատակ ազգերուն համար: Իսկ եթէ եղաւ ազգ մը, որ այս երախտագիտական պարտոց ձայնը, իւր սաղմնային վիճակի մէջ իսկ շխորչեցաւ խղզել՝ այդ անոր ազնուութենէ զուրկ սէգ քնաւորութեան նշանն է. վարմունք մը, զոր դատաւ-

պարտելու համար քաղաքակրթութենէ աւելի՝ մարդկային զգածում՝ կը պահանջուի եւ այն՝ շատ նուազ չափով:

Փորձել, մի առ մի արժանազրել այն վաստակներն ու սկզբնապատճառներն, որոնցմով Ազնիւ Յոբելեանը յաջողեցաւ ձեռք բերել ժողովրդեան բոլորն սէրը, այդ՝ իր Աղամանդեայ յորելեանին ամենաշքեղ զարդն եղող անզուգական աղամանդը,



ԿԱՅՍՐԸ ՈՐՍՈՐԴԻ ԶԳԵՏՈՎ

լաւագոյն է պատմական հանձնարի վերապահել պատկառանքով, քան կցկտոր եւ անցողակի հատուածով խորհրդական գաղտնիքն արատաւորել:

Մեզի համար գոհացուցիչ պիտի համարինք անցողակի միայն պատկերացնել վերստին հաւաքաբար մեր աշաց առջեւ այն անթիւ եւ իրարմէ սքանչելի սիրով գրաւականներն արտայայտելու եռանդուն գործառնութիւնն, որուն չափ դնողն լոկ մարդկային տկարութիւնն եղաւ:

Թող այն որ հապտակ ազգերու ամէն մէկ գաւառ, իրարանշիւր բաղար եւ գիւղ ներքուստ եռուզեոի մէջէին շքեղութեամբ պատուելու Վեհափառ Կայսեր յորականը, չյիշենք մի առ մի գրաւոր եւ ընծայականի ծելով անթիւ շնորհատրութիւնները, զանց առնունք իրարանշիւր ազգի իւր ուրոյն պատգամատրութեամբ՝ շնորհատրութիւնքն եւ որդիական սէրն յայտնելու փութալն առ ոտս Նորին Վեհափառութեան. թողունք նաեւ, որ ամէն վիճակի եւ դատակարգի անձինք եկեղեցական թէ աշխատիկ առ-



Կ Ա Յ Ս Ր Ը 1854 թ

նուական թէ զեղջուկ իրենց մասնաւոր ներկայացուցիչներով, մինչեւ իսկ հարիւր հազարի չափ մատաղ մանկունք՝ կազմակերպեալ մեծառանց ցոյցեր (Huldigung) սարքելին ի ներկայութեան սիրուած Կայսեր, միանգամայն զանց առնունք քոլոր արուեստից իրենց յառաջադիմութեամբ ի պատիւ Յորեւելարին փայլելու մէջ մրցումը։ Օտար պետութեանց մանաւանդ Գերմանիոյ Կայսեր վեհապետներու եւ նշանաւոր պաշտականներու շուով մը ի շնորհատրութիւն գալու շտուած պարագան. քաց անտի վերջապէս, որ տեղական գաղութներն յորս եւ փոքրաթիւ հայկական

գաղութը գովելի նախածեղնութեամբ այդ հսկայական ցոյցերուն ըստ կարելոյն մասնակցեցան, վերջապէս այս կարգի դեռ անհամար եւ յիշատակութեան արժանի կազմակերպութիւններէ զատ՝ ազգաբնակութիւնն հնարած էր պատմական հսկայ շումը, կազմուած ըսգմաթիւ ազգաց ամենաքարծրագոյն երկսեռ մեծ ու փոքր դասակարգէն սկսեալ մինչեւ անպաճոյճ գեղջուկն, իրենց պատմական տարազոյն, արդու-



ԵՂԻՍԱՐԵԹ ԿԱՅՍՐՈՒՅԻՆ ԴԱՐ ՀԱՐՍ 1863 իւ

զարդով, իւրաքանչիւրն իւր արուեստին գեղարուեստական երկրագործական եւ ընտանեկան գործիքներով գեղեցիկ դասաւորութեամբը՝ կարգ ըստ կարգի, համաստ մեծարանօք եւ խանդավառ ողջունատուութեամբ անցան Նորին Վեհափառութեան առջեւն. իշխանագունք եւ իշխանուհիք արքայական պատմական փառայեղ կառքերով. զօրականք՝ ներկայացուցիչք պատմական նշանաւոր զօրապետներու, ասպետաց եւ զօրաց գունդերն ամէնքն իրենց պատմական դրօշներով, երբեմնի գէնքերով զինուած. գեղջուկք՝ Հայաստանի գիւղացւոց տալաւորութեամբ սայլերով եւ կահօք եւ այլ սարօք,

հանդիսական եւ հարսանեկան տարազներով որոնց մէջ ամէն դասակարգ իւր տարազներու պատմական պէսպիսութեամբ եւ հաճոյական արդուզարդով, երբեմն պարելով երբեմն զուարթախառն ողջոյններ տալով կ'ողջունէին հասարակաց Հայրը:

Սակայն չնայելով օրան կիզիչ արեւուն, որ հրաշալի Ռինգի սալայատակի



ԿԱՅՍՐԸ 1878 ի Ն

վրայ գանոնք կը ջեռուցանէր, որոնց գրեթէ մեծ մասը Նշանատու ազնուական տեալք տիկնայք եւ օրհորդք էին. չնայելով խոնուած եւ Ռինգին երկու կողմի նոր շինուած սանդխաձնւ նստարաններու վրայ դիզուած երկսեռ միլիոնատու քազմութեան, որոնցմէ շատերն աշխարհիս չորս կողմանէ այս հանդիսական շուն (Festzug) տեսնելու համար հոս թափուած էին, որեւիցէ փոքր դժբախտութիւն մը տեղի չունեցաւ, շնորհիւ քաղաքակրթութեան եւ յանձնախումբին յառաջունէճեողք առած միջոցներուն եւ ուստիկանութեան զարմանալի աշաղթութեան: Բարձր շատ բարձր խորհրդական լսմն

մը, եզական տպաւորութիւն մը կը թազաւորէր հոն, որուն յուզիչ պատկերն շատ դժուարաւ իւր թարմութիւնը կը կորսնցնէ:

Եւ 78ամեայ շնորհալի ծերունին՝ ամբողջ չուի ընթացքին երկար ժամերուն, ամբողջ կայսերական տան եւ պալատականներուն համար յատկապէս պատրաստուած արքայավայել գեղեցիկ խորանին քարձունքը՝ ամէնուն մէջտեղն 5 ժամ միօրինակ ոտքի վրայ կեցած՝ այն որդիական ջերմ սիրոյ արտայայտութեանց հանդէպ ամէն մէկ խումբին ամէն մէկ մասին ուրոյն եւ առանձինն զինուորական քարեւ կու տար: Շօրին վեհափառութիւնն խորապէս յուզուած քանիցս իրեն եղած նստելու առաջարկութեան շնորհակալ եղաւ, յայտարարելով թէ “Իմ” սիրելի ժողովրդեանս ինծի ըրած այս խանդավառ սիրոյ ցոյցերն հարկ է որ ընդունիմ ոտքի վրայ,:



ԿԱՅՄԵՐԱԿԱՆ ԸՆՏԱՆՈՔԸ

Սպիտակափառ ծերունին՝ չքեզ քարձունքի վրայէն միջթառութեան կատարեալ մարմնացումն էր կարծես. ներկայացում մը, ուր ընտանեաց գերակայ նահապետին եւ սերողեան երկակողմանի գաղափարական սէրը սրտերու վրայ սրաթոփէ կը սաւառնէր: Նախանձեղի Կայսր եւ երջանիկ ժողովուրդ:

Այս ամէնը, շօրին վեհափառութեան Փրանկիսկոյ ԅովսէփ Ա. Թազաւոր Կայսր իրական արժանեաց ցոյցերն էին:

Նա, որ ամբողջ 60 երկայնածիզ տարիներ, առանց ընկճելու քաղաքական նամանաւանդ ընտանեկան անհնարին դժախտութեանց ներքեւ անուստան ճգնած է իւր ժողովուրդը խաղաղութեան ժամբուն վրայէն առաջնորդել դէպ ի քարոյական մտաւոր եւ քաղաքական յառաջադիմութիւն, որ իւր ամբողջ հանձարը գործածած է իւր պետութեան ներքեւ գտնուած քազմազան ազգութիւններն համերաշխութեան մէջ պահելու գաղտնիքը գտնելու, արժանի է այս ամէնուն:

Այն Անճաւորութիւնն, որ ամբողջ պետութեանց հանդէպ՝ խաղաղասիրական ընթացք բռնած է եւ որուն զովելի հանդուրժողութիւնն ոմանց զեղծման առիթ եղաւ, այն՝ որ գիտէ անճաւական վիրասորանքն զոհել հասարակաց քարոյն եւ իւր հպատակաց անդորրութեան, դողալով հայրաքար անոնց արեան պատասխանատուութենէն՝ արժանի է այս ամէնուն:

Այն որուն առանց կեղծիքի քաղաքականութիւնն ամբողջ Եւրոպայի խաղաղութեան գործօն կենդրոնն ու հաշտարար միջնորդն հրատարակուեցաւ պատմական հսկայ անճաւորութենէ մը. որ իբրեւ քրիստոնեայ Կայսր իւր արդարակորուլութեամբն օգնեց կրօնի եւ եկեղեցւոյ յառաջադիմութեան, ըլլորովին կերպարանափոխ ըրաւ մանաւանդ մայրաքաղաքս, հասցնելով զայն նախանձեղի քարժրութեան արժանի է առաւելագունին:

Սոյն արժանեաց գիտակցութեան վերագրելու է այն արտակարգ կենդանութիւնն, որ տարաւաս սկզբէն միւնչեւ յոքելեանը ըլլորող վերջին օրը կը փայլէր ամենուրեք, մանաւանդ այս օրերուն լուսավառութիւնն հագի երբեք իւր նմանն ունեցած է, այնչափ ամենուրեք ամէն անհատ իւրովսանն ձեռքէն եկածն զլացած շէր ընելու նոր՝ եւ աւելի փայլ մը տալու հանդիսութեանս. եւ այս ընողն այն ժողովուրդն է, որ այլուստ ծանօթ է իւր մաղձային (choleerisch) պաղուկ բնաւորութեամբ:

Միաքանութիւնս ալ, որ առհասարակ մեր դարերով անքախտ ազգին անողոք ճակատագրի բերմամբ՝ Մայր Հայրենեաց ծոցէն հեռու իւր սիրելի Ազգին ծառայելու նուիրական գործը շարունակել ստիպուած է, գոնէ կը մխիթարուի՝ Աւստրիոյ քարերար պետութեան մէջ, իւր մայր Ուստանն հիմնած ըլլալու ամոքիչ քախտովն. վասնզի Միաքանութիւնս՝ Մայրաքաղաքին մէջ հպատակի շատ մը առաւելութիւններուն մասնակցելէն զատ, նաեւ Հաքսբուրգեան տան ի սկզբանէ՝ եւ մասնաւորաբար տիրող ողորմած Փրանկիսկոս Յովսէփ Ա. Կայսեր առանձնաշնորհումներն եւ հայրենի հովանաւորութիւնն ալ վայելած է միշտ: Այս ամէնուն լի ու լի գիտակից՝ Մխիթարեան Միաքանութիւնս կը մատուցանէ խոնարհաբար Ծորին Վեհափառութեան իւր խորիմ երախտագիտութեան եւ որդիական մեծարանաց ջերմ՝ հռաւարտիքն, կը խառնէ իւր ծայնն անհամար անկեղծ ծայներուն, մաղթելու ի քարերար Տեառնէ Վեհափառ Եղեղնադին արեւշատութիւն եւ աւելի մխիթարական օրեր. Պաճե Աւտուսած եւ պաշտպանէ Աւստրիոյ Փրանկիսկոս Յովսէփ Ա. Կայսրը:

Եւթարգրութիւն “Հանդես Ամսօրնայի”

